

Luontoselvityksiä Nokialla

Harjuniitty

Lasse Kosonen

Tmi Luonto-Lasse

1. Johdanto

Sain Nokian kaupungin kaavoitusosastolta tehtäväksi laatia luontoselvityksiä Nokian Harjuniityn kaava-alueelta. Tässä selvitysalueessa on kaksi osa-aluetta, suurempi osa-alue, johon oli tarkoituksena laatia ainoastaan linnustoseelvitys, mutta selvitysalueen länsipuolella olevalla pienemmällä alueella koko "luontoselvityspaketti" (kartta 1.). Lintujen lisäksi siellä oli tarkoitus selvittää luontotyyppit, kasvilajisto sekä EU-direktiivin IVa mukaiset eliölajit: liito-oravat ja lepakot. Samaa direktiiviin kuuluvia viitasammakoita ei ollut tarvetta kartoittaa kosteikkojen lähes täydellisen puuttumisen vuoksi. Työt tehtiin kesän 2023 aikana. Raportissa esitetyt valokuvat ovat omiani lukuun ottamatta sivun 6. pohjantikkakuvaa, joka on retkikumppanini Joni Raivion ottama.

Kuva 1. Keltavahveroita eli kantarelleja oli vielä lokakuuisessa metsässä useita pikku ryhmiä.

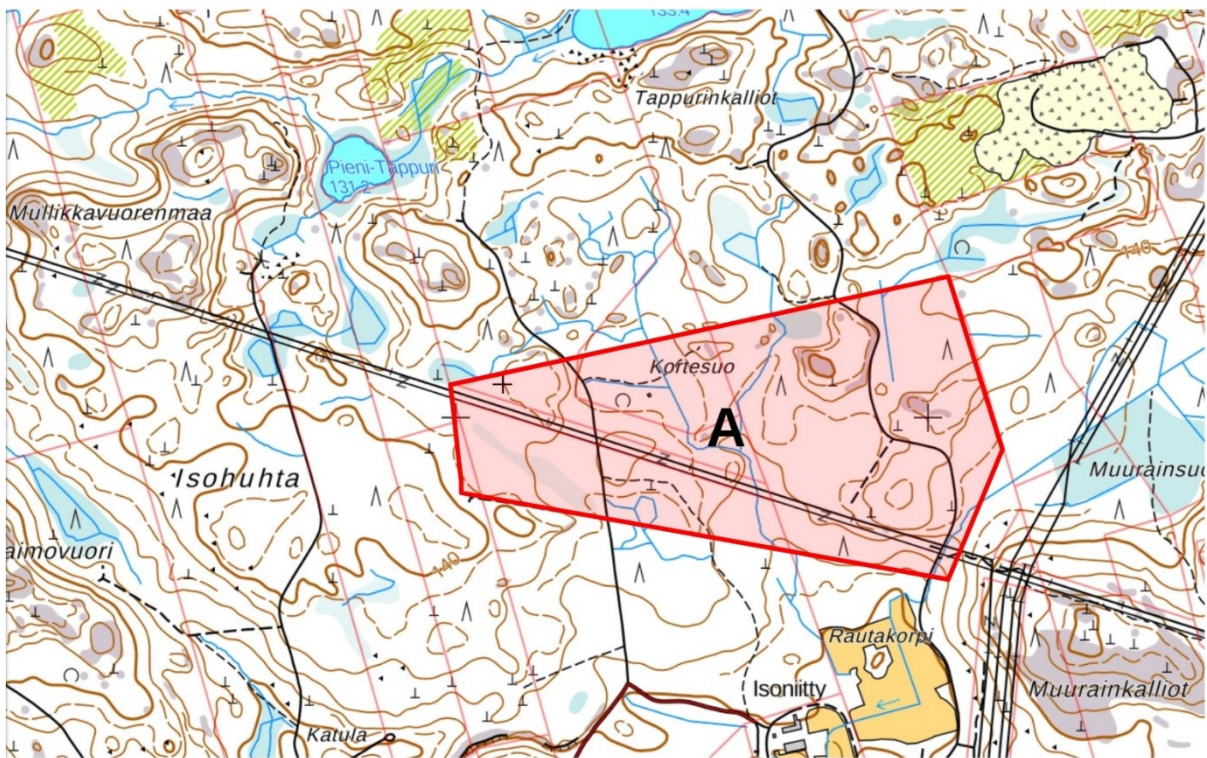
2. Selvitysalue

Harjuniityn selvitysalue sijaitsee kolmen kilometrin päässä Nokian keskustasta lounaaseen. Selvitysalue jakaantuu kahteen inventointialueeseen: alueen länsiosassa sijaitsevaan pieneen valtaosaksi metsäiseen alueeseen, josta tässä on käytetty nimeä A-alue (kartta 1). Aluetta halkovat voimalinjat itä-länsisuunnassa sekä pohjois-eteläsuunnassa.

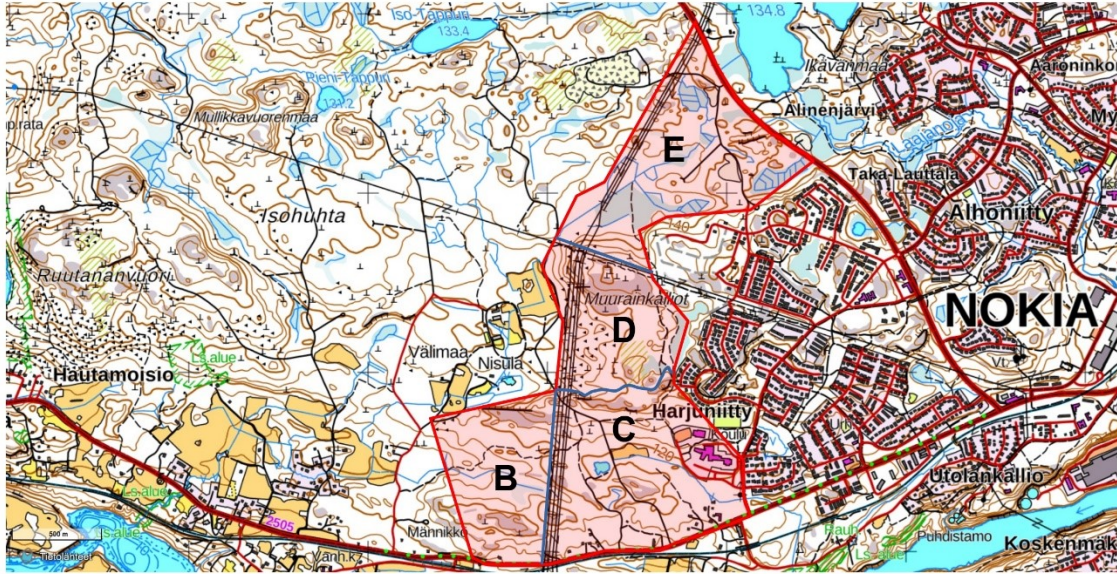
Etelässä suurempi alue rajautuu Siuron valtatiehen ja idässä Porin yhdystiehen. Tämän alueen jaoin käytännön syistä lohkoihin B-E.

Selvitysalueelta A inventoitiin linnuston lisäksi kasvisto ja kasvillisuus, luontotyypit, liito-oravat ja lepakot, muulta alueelta pelkästään linnusto.

A-alueen pinta-ala oli 50,07 hehtaaria ja muu selvitysalue oli kokonaisuudessaan 249 hehtaaria. Selvitysajankohdat on ilmoitettu kussakin inventointiosiossa.

Kartta 1. Selvitysalue A Harjuniityn alueella (punainen rajaus).

Kartta 2. Selvitysalueen lohkot B-E Harjuniityn alueella (punainen raja).

3. Linnut

Koko selvitysalueen linnustoa selvitettiin inventoinnein 6.-13.6.2023. Linnuista noteerattiin paitsi lajisto, myös reviirien määrät. Inventoinnit tehtiin aamulla ja aamupäivällä, klo 7–12. Ajankohta ei ole soveliaain tarkkaan reviiriselvitykseen, joka pitäisi aloittaa jo toukokuussa lintujen keskeisimmän aamuisen lauluaktiivisuuden aikana. Tämän lisäksi inventointiajan on hyvä olla varhainen, auringonnoususta lähtien aamupäivään asti (esim. klo 4–9). Mahdollisia pöllöreviirejä ei inventoitu kuuntelumenetelmällä, koska ne tehdään yleensä maaliskuussa. Kuitenkin suhteellisen luotettavaan tulokseen lajistosta päästään myös aamupäivän aikana.

Laskennat tehtiin normaalina kartoituslaskentana. Tulokset ovat taulukossa 1. Näiden lisäksi erillishavaintoja linnuista (esimerkiksi pähkinähakista) tehtiin jokaisella selvitysalueen käynnillä, esim. kasvillisuusinventointien yhteydessä.

Todettu lajimäärä oli varsin kohtalainen ja monipuolinen, 49 lajia, varsinkin kun kosteikko- ja viljelysmaiden lajisto puuttuu lähes tyystin. Eniten lajeja havaittiin A-alueella 34 lajia. Koko alueen linnusto edustaa suurelta osalta normaalia tuoreiden kangasmetsien lajistoa, jossa on joukossa muutamia harvinaisempia lajeja. Alueen itäosassa (Muurainkalliot) oli karumpia mäntyvaltaisia alueita, joiden linnusto oli hyvin vähälajista. Alue soveltuisi harvalukuisen kehrääjän (*Caprimulgus europaeus*) reviiriksi ja niitä on mm. 1980-luvulla siellä havaittakin. 2000-luvulla lajista ei kuitenkaan ole tehty havaintoja. Suomen runsaslukuisimmat lajit peippo, pajulintu ja metsäkirvinen olivat myös täällä runsaslukuisimpia. A-alue oli pääasiallisesti tuoretta kangasmetsää, jossa oli korpimaisia osia.

Uhanalaisten lajien lisäksi alueella tavattiin muutamia mielenkiintoisia, harvinaisiksi luokiteltavia lajeja, vaikka niitä ei ole luokiteltukaan uhanalaisiksi (kartta 2.). Näitä olivat seuraavat:

Pohjantikka (*Picoides tridactylus*).

Laji havaittiin kahdesti, 6.6. (alueella A) ja 9.6. (Porokorven alue, B-lohko). Tältä vanhojen kuusikoiden hiljaiselta koputtelijalta tunnetaan alueelta havaintoja varsin pitkältä ajalta, eikä sen löytyminen ollut yllätys. Lisäksi vanhastaan tiedetään sen ”henkinen kumppanuus” kanahaukan kanssa (Linkola 1967) ja Porokorven kuusimetsässä tämä toteutuikin kauniisti. Samanlaiset elinympäristövaatimukset (tuorepohjainen, iäkäs, kuusivaltainen metsä) näillä kahdella lajilla selittänevät tämän yhteyden.

Hyvin todennäköisesti laji pesii siellä edelleen, vaikka pesää ei etsittykään, koska alueelta on vuosittaisia havaintoja vuosilta 2018–2023. Muutamassa havainnossa on kyseessä ollut pariskunta ja v. 2018 pesä poikasineen (J. Koivisto, suullinen tieto.).

Alueen A havainto oli ääntelyhavainto, Porokorvessa (lohko B) nähtiin kuusen runkoja koputteleva koiras.

Pohjantikan Pirkanmaan pesiväksi kannaksi on arvioitu 300–800 paria.

Pähkinähakki (*Nucifraga caryocatactes*).

Laji havaittiin kahdesti alueella A. Molemmilla kerroilla kuultiin lajin tuttua rääkynää kuusivaltaisesta metsästä. Ennen 1970-lukua pähkinähakki oli Pirkanmaalla harvinainen vaeltaja Siperiasta, jota tavattiin vain silloin tällöin toistuvina vaellussyksinä. Pirkanmaan pesimäkanta syntyi itäisten vaellusten jäljiltä (erityisesti v. 1977). Nokian Tappurinkorvessa

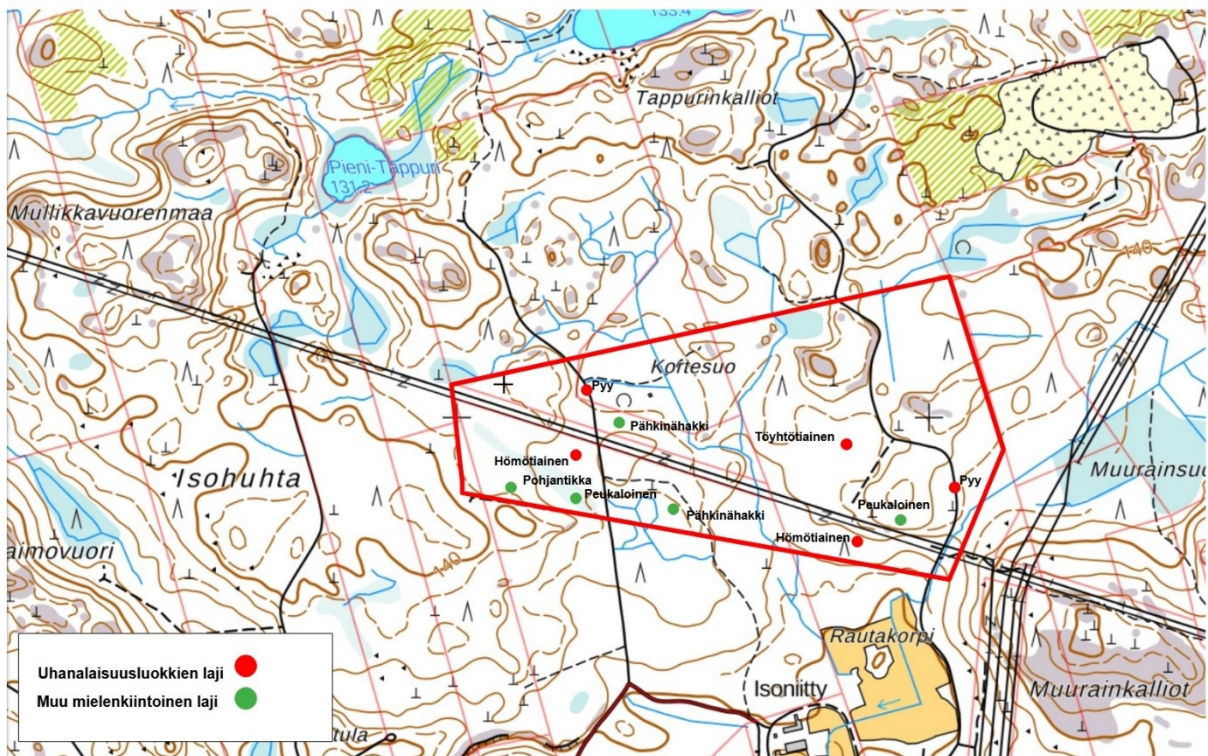
löytyi myös pesä v. 1992 (Kosonen ym. 2016). 2000-luvulla pähkinähakkeja on alueella nähty lähes vuosittain, tosin useimmin vain 1–2 yksilöä. Vuonna 1996 laskettiin Nokian pesimäkannaksi 13 reviiriä, mutta nytemmin monet reviirit ovat autioituneet. Pirkanmaan linnusto-kirjassa (Kosonen ym. 2016) lajin pesimäkanta arvioitiin 20-40 parin suuruiseksi, mutta nykyisin se lienee lähempänä 20 paria kuin 40 paria, koska laji on viime vuosina selvästi taantunut ja vanhat reviirit ovat jääneet asuttamatta. On mahdollista, että Harjuniityn alueen pähkinähakkireviirit ovat Nokian ainoita jäljellä olevia.

Peukaloinen (*Troglodytes troglodytes*) on melko tavallinen lintulaji, joka vaatii kuitenkin luonnontilaista metsää. Laji suosii vanhaa kuusivaltaista ympäristöä, jota luonnehtivat puronvarret, risukot ja ryteiköt, kaatuneet puut ja kannokot. Tällaisen korpimaisen maaston hallitsevina elementteinä kaikuvat tikkojen huudot ja palokärjen kuikutus. Niiden lomassa kuuluu peukaloisen hätkähdyttävän voimakas viserrys. Peukaloinen on siis tyypillinen metsäisten luonnonsuojelualueiden lintu.

Lajilla oli ilmeisen hyvä esiintymisvuosi, koska sitä havaittiin Harjuniityssä ainakin viidellä reviirillä (A-alueella kaksi) ja yhdellä reviirillä nähtiin myös lentopoikue. Pirkanmaan kannaksi on arvioitu 2000–4000 paria.

Kuva 2. Pohjantikkakoiras Porokorven kuusikossa. Kuva on vuodelta 2019. Kuva: Joni Raivio.

Kartta 3. Uhanalaisten ja muiden mielenkiintoisten lintulajien esiintyminen A-alueella Harjuniityssä.

[Kartta poistettu sensitiivisen lajitiedon takia.]

Kartta 4. *Uhanalaisten ja muuten mielenkiintoisten lajien esiintyminen Harjuniityn selvitysalueella, lohkoilla B-E. Kartassa on merkittynä myös harvinaisen nevimarteen kasvupaikka (sininen pallo).*

3.1. Uhanalaiset ja merkittävät lintulajit

Uhanalaisuusluokat:

EN = erittäin uhanalainen, VU = vaarantunut, NT = silmällä pidettävä. * = NT ei ole virallisesti uhanalaisuusluokka, vaan viittaa seurannan tarpeeseen.

Uhanalaisuusluokat ovat teoksen Suomen lintujen uhanalaisuus 2019 mukaiset. Uhanalaisluokitukseen kuuluvina havaittiin 11 lintulajia. Pirkanmaan ja Suomen kannat ovat peräisin teoksesta Pirkanmaan linnusto (Kosonen ym. 2016).

Taulukko 1. Harjuniityn uhanalaisluokkiin kuuluvat lintulajit, uhanalaisuusluokat ja kanta-arviot Pirkanmaalla sekä Suomessa.

		Uhanalaisuusluokka	Pirkanmaan kanta	Suomen kanta
Tervapääsky	<i>Apus apus</i>	EN	3000–4000	14000–26000
Hömötiainen	<i>Poecile montanus</i>	EN	30000–42000	680000–980000
Räystäspääsky	<i>Delichon urbicum</i>	EN	3000–7000	28000–130000
Varpunen	<i>Passer domesticus</i>	EN	5000–7500	210000–260000
Töyhtötiainen	<i>Lophophanes cristatus</i>	VU	23000–43000	310000–590000
Haarapääsky	<i>Hirundo rustica</i>	VU	7000–10000	100000–160000
Pyy	<i>Tetrastes bonasia</i>	VU	23000–27000	470000–520000
Pensaskerttu	<i>Curruca communis</i>	NT*	18000–24000	280000–360000
Västäräkki	<i>Motacilla alba</i>	NT*	21000–28000	430000–580000
Kanahaukka	<i>Accipiter gentilis</i>	NT*	180–220	4200–4300
Taivaanvuohi	<i>Gallinago gallinago</i>	NT*	2000– 4000	92000–180000

Uhanalaisten lajien esiintymispaikat on merkitty karttaan 2. Alueellisesti uhanalaisiksi määritellyjä lintulajeja ei havaittu.

Uhanalaisista lajeista pääskyt, haarapääsky, räystäspääsky ja tervapääsky eivät pesi alueella, vaan ne ovat ruokavieraita. Pitkäsiipisinä, nopeina lentäjinä ne siirtyvät paikasta toiseen hyvin nopeasti sinne, missä on ravintomahdollisuuksia. Ja näitä oli alueen kaakkoisosan lammella, Lakeissuon lounaispuolella, pääskyjä ja tervapääskyjä lensi siellä muutamia.

Varpunen ja västäräkki ovat kulttuurisidonnaisia lajeja, jotka viihtyvät ihmisasutuksen piirissä (tässä tapauksessa Muurainkallioiden itäpuolen rakennettavan asuntoalueen liepeillä). Erityisesti varpunen on vahvasti taantunut viime vuosikymmeniä ja laajalti korvautunut pikkuvarpusella (*Passer montanus*). Västäräkki on edelleen varsin yleinen taantumistaan huolimatta. Pensaskerttu taas on pensoittuneiden niittyalueiden ja pensastojen laji. Sen kannan katsotaan taantuneen viime vuosikymmeninä.

Metsätiaiset, hömötiainen ja töyhtötiainen ovat voimakkaasti vähentyneet viime vuosikymmeninä. Silti niitä voi vielä melko säännöllisesti tavata luonnonmetsistä. Esimerkiksi töyhtötiaisen populaatiotrendi on lyhyellä aikavälillä vuosina 2007–2018 ollut laskeva (Väisänen & Lehikoinen 2013). Hömötiaiselta havaittiin viisi paikkaa (kaksi A-alueella) ja töyhtötiaisella neljä paikkaa (yksi A-alueella).

Pyitä tavattiin yksi metsätiellä taapertava poikue (emo ja neljä poikasta) Tappurinkorvesta ja lokakuussa koiraslintu taapertamassa keskellä Pienelle Tappurille johtavaa metsätietä, molemmat havainnot olivat A-alueella (ks. kartta 2).

Kanahaukka on vanhojen metsien alkuperäinen laji, joka on jo pitkään pesinyt Porokorvessa, ehkä jopa useita kymmeniä vuosia. Kuluneena alkukesänä äänekkäästi kalkattava pari oli tiiviisti paikalla ja niiden reviiritietoinen ääntely viittasi vahvasti pesintään (kartta 4.). Pesä löytyikin 17.6.: kaksi isoa poikasta oli pesässä (Kim Hietikko, kirj. ilm.). Alueelle on myös rakennettu tekopesä kanahaukkaa varten, mutta nyt löydetty pesä oli luonnonpesä. Kanahaukan Pirkanmaan kannaksi on arvioitu 180–220 paria, mutta kannan yleiskehitys on ollut taantuva.

Selvitysalueella ei ole juurikaan kosteikoita muutamaa metsäpuroa ja paria pientä lammikkoa lukuun ottamatta. Met-
sissä on paikoin suopainanteita. Alueen kaakkoisosassa Lakeissuon lounaispuolella on kuitenkin nimetön pikkulampi, jonka pesimälinnustoon kuuluivat tavi (*Anas crecca*) (nyt havaittiin emo ja pieni poikanen) ja metsäviklo (*Tringa ochropus*). Alueelta E kuultiin silmällä pidettäväksi (NT) luokitellun taivaanvuohen soidinkitkutusta. Täällä alue on paljolti kalliosta mäntykangasta, mutta siellä on pieniä suolaikkuja, joilla taivaanvuohi voi pesiä.

Lintulajistonsa takia Porokorven alue (lohko B) on arvokkainta aluetta. Lajejakin siellä havaittiin 26. Varttunut, iäkäs metsä, jonka arvolajeina ovat kanahaukka ja pohjantikka, on ehdottomasti suojelun arvoinen. Toisaalta myös alue A pähkinähakkeineen ja havaintoineen pohjantikasta ja pyystä on suojelun arvoista aluetta.

Vastuulajit

Luettelo Suomen kansainvälisistä vastuulajeista sisältää ne eliölajit, joiden populaatiosta vähintään Euroopan alueella merkittävä osa elää tai lisääntyy Suomessa ja joiden seurannasta, tutkimuksesta ja suojelusta Suomella on siksi kansainvälisellä tasolla erityinen vastuu. Näitä lintuja tavattiin selvitysalueella kolme lajia, pohjantikka, leppälintu ja tavi. Pohjantikka havaittiin lohkoilla A ja B, leppälintu C ja D ja tavi lohkoilla C ja D.

Töyhtötiainen kuuluu ainoana lajina Pirkanmaan kangasmetsien vastuulajeihin ja räystäspääsky Pirkanmaan perinne- ja kulttuuribiotooppien vastuulajeihin (Kontula ym. 2011).

Nevaimarre

Mainittakoon, että tuon lammen itäreunalla kasvoi huomattava nevimarrekasvusto (kartta 4.) Nevaimarre (*Thelypteris palustris*) on melko harvinainen vesisaniainen, josta tunnetaan Nokialta muutamia kasvupaikkoja (Tottijärven Kirstuanjärvi, Sarkolan Ammeenpohja, Taivalkunnan Taulajärvi ja jo hävinnyt tilapäisesiintymä Koukkujärven kaatopaikalta). Nyt löydetty kasvupaikka oli siis aiemmin tuntematon esiintymä, joka lienee kasvuston laajuudesta päätellen vanha (Kosonen 2021).

Taulukko 2. Harjuniityn lintulajiluettelo ja havaitut reviirimäärät eri lohkoilla.

Inventointipäivä	Alue				
	A	B	C	D	E
	6.6.2023	9.-11.6.2023	12.6.2023	13.6.2023	13.6.2023

Kanahaukka	Accipiter gentilis		2				
Tavi	Anas crecca				1		
Metsäkivinen	Anthus trivialis	1	5	2		7	8
Tervapääsky	Apus apus	1	1				1
Puukiipijä	Certhia familiaris	1					
Sepelkyyhky	Columba palumbus	2			1		
Korppi	Corvus corax			1			2
Varis	Corvus corone						1
Käki	Cuculus canorus	1	1		1	1	1
Pensaskerttu	Curruca communis		1				
Hernekerttu	Curruca curruca	2			2		
Sinitiainen	Cyanistes caeruleus	2	1		1		
Räystäspääsky	Delichon urbicum				1		
Käpytikka	Dendrocopos major	1	5				1
Palokärki	Dryocopus martius	1					1
Keltasirkku	Emberiza citrinella	3	1		2	2	
Punarinta	Erithacus rubecula	2	3		1	3	5
Kirjosieppo	Ficedula hypoleuca	1				3	
Peippo	Fringilla coelebs	8	15		15	12	15
Taivaanvuohi	Gallinago gallinago						1
Haarapääsky	Hirundo rustica		2				
Hemppo	Linaria cannabina						2
Töyhtötiainen	Lophophanes cristatus	1	1			2	
Käpylintu	Loxia sp	2	1		1	3	1
Västäräkki	Motacilla alba				1		1
Harmaasieppo	Muscicapa striata	1					1
Talitiainen	Parus major	6	2		1	4	2
Varpunen	Passer domesticus				1		
Kuusitiainen	Perparus ater	1					
Leppälintu	Phoenicurus phoenicurus				1	1	
Tiltalti	Phylloscopus collybita	3	3		2	1	4
Pajulintu	Phylloscopus trochilus	9	12		10	7	7
Pohjantikka	Picoides tridactylus	1	1				
Hömötiainen	Poecile montanus	2	1		1	2	
Rautiainen	Prunella modularis	3			1		2
Punatulkku	Pyrrhula pyrrhula	1	3			1	
Hippiäinen	Regulus regulus	2					1
Sirittäjä	Rhadina sibilatrix				1	1	
Vihervarpunen	Spinus spinus	5	9		5	11	8
Mustapääkerttu	Sylvia atricapilla	1			1		1
Lehtokerttu	Sylvia borin		3		2		
Metsäviklo	Tringa ochropus	1					
Peukaloinen	Troglodytes troglodytes	2					1
Punakylkirastas	Turdus iliacus		4				1
Mustarastas	Turdus merula	5	2		1		2
Laulurastas	Turdus philomelos	1	1		1		2
Räkättirastas	Turdus pilaris	1	1		2		
Pähkinähakki	Nucifraga caryocatactes	2					
Pyö	Tetrastes bonasia	1					6*

*emo ja 5 poikasta

4. Lepakot

Lepakoita kuunneltiin kahdesti: 5.–6.8. ja 16.–17.8. välisinä öinä klo 23.30–00.30. Mukana kuuntelemassa olivat fil. toht. Pekka Rintamäki ja Joni Raivio. Käytössä oli Pekka Rintamäen yläääni-ilmaisim, detektor, jolla lepakoiden yhteysäänet saadaan korvin kuultavaksi.

Ilta 5.-6.8. oli ihanteellinen lepakoiden kuuntelulle, pilvinen, tyyni ja lämmin, + 16°C, 16.-17.8. puolipilvinen, tyyni ja melko lämmin, +13 C. A-alueella valittiin kaksi kuuntelualueetta A1 ja A2, jotka jaettiin useisiin kuuntelupisteisiin (ks. kartta 5), A1-alueella oli neljä ja A2-alueella 3 kuuntelupistettä. Nämä kaikki olivat metsätien välittömässä läheisyydessä.

Ensimmäisellä käynnillä kuultiin kaksi viiksi/isoviiksisiippaa (*Myotis mystacinus/brandti*) ja kaksi pohjanlepakkoa (*Eptesicus nilssoni*), toisella kerralla kuultiin yksi viiksisiippa/isoviiksisiippa (lajien yhteysääniä ei kyetä erottamaan toisistaan). Kuuntelupaikat on kirjattu karttaan 5.

Suomessa lepakoiden suojaavat tiukat määräykset. Kaikki lajimme - 11 lajia - ovat rauhoitettuja ja kuuluvat EU:n luontodirektiiviin, joka suojaaa lajien lisääntymis- ja levähdyspaikat kaikenlaiselta häirinnältä.

Euroopan lepakoiden suojelusopimus EUROBATS asettaa omat vaatimuksensa jäsenmailleen – se kannustaa esimerkiksi huomioimaan lepakoiden tärkeät muuttoreitit ja saalistusalueet maankäytön ja tuulivoimaloiden suunnittelussa on kiellettyä. Tämän lisäksi lepakoiden tärkeitä talvehtimis- ja lisääntymispaikkoja sekä päiväpiiloja pyritään suojelemaan ja ravinnonsaannin kannalta tärkeät alueet otetaan huomioon suojelupäätöksiä tehtäessä. Lepakoiden lisääntymispaikkoja tai päiväpiiloja ei kyetty löytämään tältä selvitysalueelta.

Luontodirektiivin liitteen IV(a) eläinlajien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kielletty luonnonsuojelulain 49 §:n nojalla. Tiukka suojelu edellyttää, että kyseisten lajien lisääntymis- ja levähdyspaikat on aina säilytettävä erilaisten hankkeiden ja toimenpiteiden yhteydessä, ellei niiden hävittämiseen tai heikentämiseen ole saatu poikkeamislupaa luontodirektiivin artiklan 16 perusteilla.

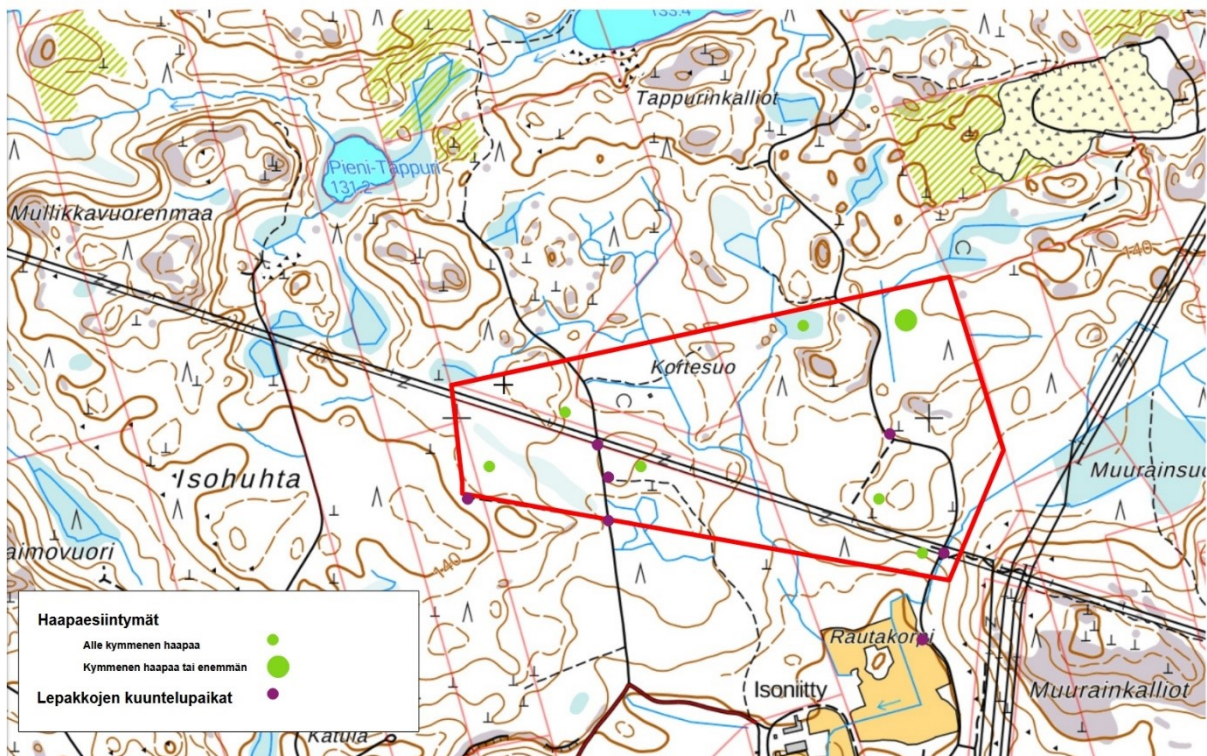
5. Liito-orava

Liito-oravaan (*Pteromys volans*) pätee sama kuin lepakoihin, eli laji on rauhoitettu ja EU-direktiivin suojaama. Lisääntymis- ja levähdyspaikat ovat tiukasti suojeltuja.

Parasta liito-oravan jätösten etsimisaikaa on loppupalvi ja alkukevät, jolloin sinapinkelliset, riisinyvän kokoiset papanat erottuvat lumihankea vasten oleskelupuiden alta. Kesällä niitä on erittäin vaikea löytää, koska ne ovat erilaisen ravinnonkäytön takia tummanruskeita ja hajoavat nopeasti. Yksittäiset papanat katoavat tiheään kasvillisuuden ja lehtikarikkeen sekaan. Talvella ne taas hautautuvat lumikuorman alle. Tästä syystä kesäinen ajankohta ei liito-oravan jätösten etsimiseen ollut soveliaa.

Alueella on jonkin verran kookkaita haapoja. Etsin merkkejä liito-oravista kesäkuussa kahtena päivänä (15.6. ja 18.6.) tutkien näiden isojen haapojen ja leveiden kuusien tyviä. Satunnaisesti katsoin myös koivuja ja raitoja. Merkkiäkään en liito-oravista nähnyt. Haaparyhmiä alueella on useita ja kirjasin osan niistä karttaan 5.

Isoja haapoja ja haaparyhmiä on syytä säästää tulevissa toimenpiteissä mahdollisuuksien mukaan.

Kartta 5. Lepakoiden kuuntelupaikat ja haapaesiintymien sijainti selvitysalueella, läntiset pisteet alue A1, itäiset pisteet A2.

6. Kasvilajisto

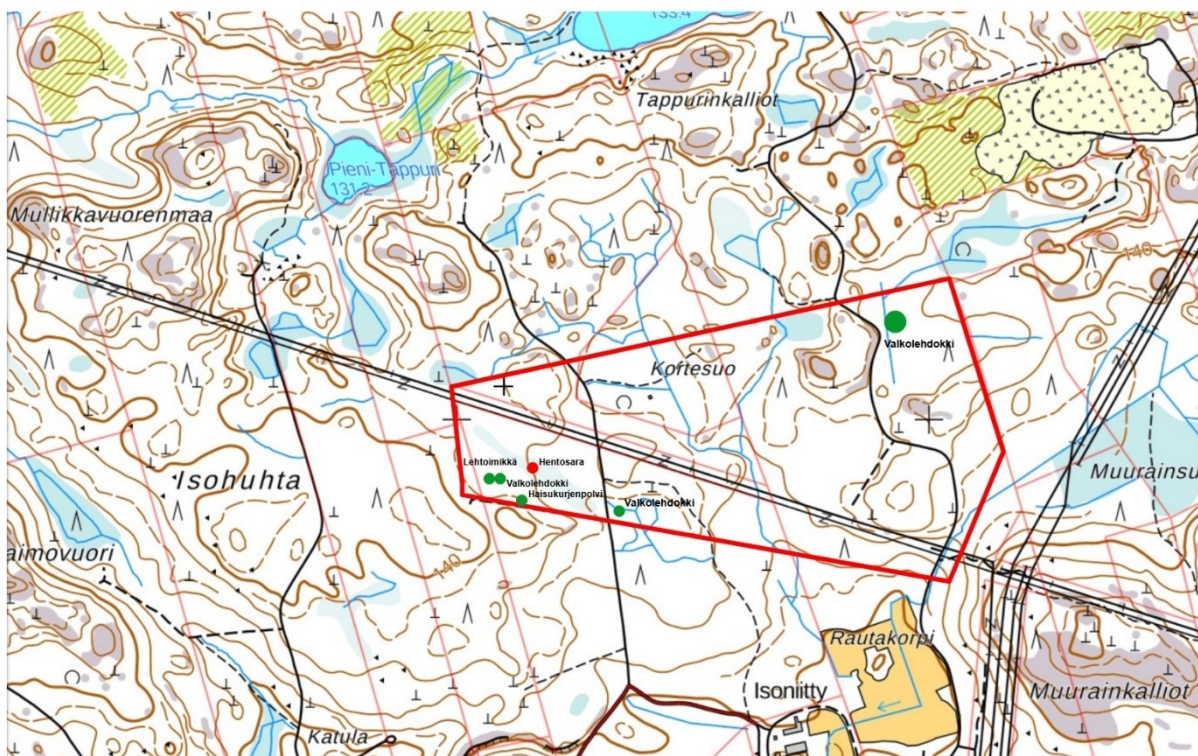
Selvitysalueelta tehtiin myös kasvilajiluettelo, johon saatiin listatuksi 133 putkilokasvilajia (taulukko 3.). Alueelta etsittiin erityisesti mahdollisia uhanalaisia tai alueellisesti mielenkiintoisia lajeja.

Kasvilajisto oli pääasiallisesti tavanomaista tuoreen kankaan ja korpimaiden lajistoa, jossa valtapuuna oli kuusi ja valta-varpuna mustikka. Vähemmän oli mäntyvaltaista puolukkatyyppin metsää ja toisaalta istutetun näköistä heinikkoista koi-vikkoa. Paikoitellen oli mukana jonkin verran lehtomaisuutta indikoivaa lajistoa, kuten lehtotesma (*Milium effusum*), leh-toimikkä (*Pulmonaria obscura*) (niukasti), sinivuokko (*Hepatica nobilis*), lehtokuusama (*Lonicera xylosteum*), koiranheisi (*Viburnum opulus*), taikinamarja (*Ribes alpinum*), sudenmarja (*Paris quadrifolia*) haisukurjenpolvi (*Geranium roberti-anum*), metsälehmus (*Tilia cordata*) (yksittäinen) ym. Kuitenkin vaateliaammat eteläboreaalisen kasvillisuusvyöhykkeen kasvilajit puuttuivat. Kosteikkokasvillisuutta oli paikoitellen purojen varsilla ja pienillä suolaikuilla. Purot olivat lähes kas-vittomia, mutta joitakin vesitähkikasvustoja löytyi sieltä täältä. Kulttuurikasvillisuus lähes puuttui ja rajoittui lähinnä maanteiden varsiin.

Ainoa alueelta löydetty rauhoitettu kasvilaji oli kämmekkäkasveihin kuuluva valkolehdokki (*Platanthera bifolia*), joka le-vitti tuoksuaan muutamilla karttaan merkityillä paikoilla. Kasvupaikkavaatimuksiltaan valkolehdokki ei ole erityisen vaa-telias, vaan kasvaa tienvarsilla, metsien reunoilla, rehevissä kangasmetsissä ja kuivissa lehdöissä. Parissa paikassa oli vain muutama yksilö, mutta yhdellä paikalla kymmenkunta kukkivaa versoa (iso vihreä pallo kartassa 6.). Toinen kämmekkälaji alueella oli maariankämmeikä (*Dactylorhiza maculata*), jota kasvoi muutamia kukkivia versoja voimalinjan eteläpuolella Pieni-Tappurille vievän metsätien itäpuolella, sen välittömässä läheisyydessä.

Ainoa uhanalaisluokitusta lähellä oleva kasvilaji oli hentosara (*Carex disperma*), jota löydettiin pieni kasvusto (ks. kartta 6.). Se on luokiteltu silmällä pidettäväksi (NT). Hentosara on parhaiden korprien kasvi, joka yleensä esiintyy rutakuopissa, traktoriurissa, umpeenkasvaneissa metsäojissa sekä soistuvissa metsissä ja lähteiköissä.

Muutamia merkittävimpiä kasvilajeja on merkitty karttaan 6.

Kartta 6. A-alueen mielenkiintoiset kasvilajit. Hentosara (punainen pallo) on silmällä pidettävä (NT). Valkolehdokki on alueen ainoa rauhoitettu laji, valkolehdokki, iso vihreä pallo, yli 10 yksilön esiintymä.

Taulukko 3. Nokian Harjuniityn (alue A) kasvilajiluettelo

Siankärsämö	<i>Achillea millefolium</i>
Ojakärsämö	<i>Achillea ptarmica</i>
Laidunpoimulehti	<i>Alchemilla monticola</i>
Hakamaapoimulehti	<i>Alchemilla subcrenata</i>
Piennarpoimulehti	<i>Alchemilla vulgaris</i>
Tervaleppä	<i>Alnus glutinosa</i>
Harmaaleppä	<i>Alnus incana</i>
Valkovuokko	<i>Anemone nemorosa</i>
Karhunputki	<i>Angelica sylvestris</i>
Koiranputki	<i>Anthriscus sylvestris</i>
Pujo	<i>Artemisia vulgaris</i>
Soreahiirenporras	<i>Athyrium filix-femina</i>
Rauduskoivu	<i>Betula pendula</i>
Hieskoivu	<i>Betula pubescens</i>
Nurmitatar	<i>Bistorta vivipara</i>
Metsäkastikka	<i>Calamagrostis arundinaceus</i>
Hietakastikka	<i>Calamagrostis epigeios</i>
Korpikastikka	<i>Calamagrostis purpurea</i>
Vehka	<i>Calla palustris</i>
Isovesitähti	<i>Callitriche cophocarpa</i>
Kanerva	<i>Calluna vulgaris</i>
Rentukka	<i>Caltha palustris</i>
Harakankello	<i>Campanula patula</i>
Kurjenkello	<i>Campanula persicifolia</i>
Polkusara	<i>Carex brunnescens</i>
Harmaasara	<i>Carex canescens</i>
Sormisara	<i>Carex digitata</i>
Hentosara	<i>Carex disperma</i>
Pullosara	<i>Carex rostrata</i>
Luhtasara	<i>Carex vesicaria</i>
Pelto-ohdake	<i>Cirsium arvense</i>
Huopaohdake	<i>Cirsium heterophyllum</i>
Suo-ohdake	<i>Cirsium palustre</i>
Kielo	<i>Convallaria majalis</i>
Koiranheinä	<i>Dactylis glomerata</i>
Maariankämmekkä	<i>Dactylorhiza maculata</i>
Ahdelauha	<i>Descampsia flexuosa</i>
Nurmilauha	<i>Deschampsia caespitosa</i>
Metsänalvejuuri	<i>Dryopteris carthusiana</i>
Maitohorsma	<i>Epilobium angustifolium</i>
Lehtohorsma	<i>Epilobium montanum</i>
Variksenmarja	<i>Epterum nigrum</i>
Peltokorte	<i>Equisetum arvense</i>
Metsäkorte	<i>Equisetum sylvaticum</i>
Lampaannata	<i>Festuca ovina</i>
Punanata	<i>Festuca rubra</i>
Mesiangervo	<i>Filipendula ulmaria</i>
Ahomansikka	<i>Fragaria vesca</i>
Kirjopillike	<i>Galeopsis speciosa</i>
Ahomatara	<i>Galium boreale</i>
Rantamatara	<i>Galium palustre</i>
Haisukurjenpolvi	<i>Geranium robertianum</i>
Metsäkurjenpolvi	<i>Geranium sylvaticum</i>
Metsäimarre	<i>Gymnicarpium dryopteris</i>

Sinivuokko	<i>Hepatica nobilis</i>
Salokeltano	<i>Hieracium sylvaticum</i>
Ahokeltano	<i>Hieracium vulgatum</i>
Särmäkuisma	<i>Hypericum maculatum</i>
Röyhvihvilä	<i>Juncus effusus</i>
Jouhivihvilä	<i>Juncus filiformis</i>
Niittynätkelmä	<i>Lathyrus pratensis</i>
Kevätlinnunherne	<i>Lathyrus vernus</i>
Päivänkakkara	<i>Leucanthemum vulgare</i>
Vanamo	<i>Linnaea borealis</i>
Lehtokuusama	<i>Lonicera xylosteum</i>
Komealupiini	<i>Lupinus polyphyllus</i>
Nurmipiippo	<i>Luzula multiflora</i>
Kevätpiippo	<i>Luzula pilosa</i>
Riidenlieko	<i>Lycopodium annotinum</i>
Terttualpi	<i>Lysimachia vulgaris</i>
Oravanmarja	<i>Maianthemum bifolium</i>
Kangasmaitikka	<i>Melampyrum pratense</i>
Metsämaitikka	<i>Melampyrum sylvatica</i>
Nuokkuhelmikkä	<i>Melica nutans</i>
Tesma	<i>Milium effusum</i>
Nuokkotalvikki	<i>Orthilia secunda</i>
Käenkaali	<i>Oxalis acetosella</i>
Sudenmarja	<i>Paris quadrifolia</i>
Vesitatar	<i>Persicaria amphibia</i>
Korpi-imarre	<i>Phegopteris connectilis</i>
Timotei	<i>Phleum pratense</i>
Järviruoko	<i>Phragmites australis</i>
Metsäkuusi	<i>Picea abies</i>
Metsämänty	<i>Pinus sylvestris</i>
Piharatamo	<i>Plantago major</i>
Valkolehdokki	<i>Platanthera bifolia</i>
Kylänurmikka	<i>Poa annua</i>
Lehtonurmikka	<i>Poa nemoralis</i>
Niittynurmikka	<i>Poa pratensis</i>
Kallioimarre	<i>Polypodium vulgare</i>
Metsähaapa	<i>Populus tremula</i>
Karheanurmikka	<i>Pora trivialis</i>
Rätvänä	<i>Potentilla erecta</i>
Sananjalka	<i>Pteridium aquilinum</i>
Lehtoimikkä	<i>Pulmonaria obscura</i>
Pikkotalvikki	<i>Pyrola minor</i>
Niittyleinikki	<i>Ranunculus acris</i>
Pikkulaukku	<i>Rhinanthus minor</i>
Taikinamarja	<i>Ribes alpinum</i>
Mustaherukka	<i>Ribes nigrum</i>
Vattu	<i>Rubus idaeus</i>
Lillukka	<i>Rubus saxatilis</i>

Niittysuolaheinä	Rumex acetosa
Raita	Salix caprea
Kiiltopaju	Salix caprea
Harmaapaju	Salix cinerea
Sylläjuuri	Schrophularia nodosa
Korpikaisla	Scirpus sylvaticus
Kultapiisku	Solidago virgaurea
Kotipihlaja	Sorbus aucuparia
Heinätähtimö	Stellaria graminea
Metsätähtimö	Stellaria longifolia
Pihatähtimö	Stellaria media
Pietaryrtti	Tanacetum vulgare
Voikukka	Taraxacum officinale
Metsälehmus	Tilia cordata
Metsätähti	Trientalis europaea
Puna-apila	Trifolium pratense
Valkoapila	Trifolium repens
Leskenlehti	Tussilago farfara
Puolukka	Vaccinium vitis-idaea
Mustikka	Vaccinium myrtillus
Rohtovirmajuuri	Valeriana officinalis
Lehtovirmajuuri	Valeriana sambucifolia
Nurmitädyke	Veronica chamaedrys
Rohtotädyke	Veronica officinalis
Orvontädyke	Veronica serpyllum
Koiranheisi	Viburnum opulus
Hiirenvirna	Vicia cracca
Aitovirna	Vicia sepium
Metsävirna	Vicia sylvatica
Suo-orvokki	Viola palustris
Metsäorvokki	Viola riviniana

7. Luontotyypit

Alueelta A selvitettiin myös luontotyypit. Ne luokiteltiin numeroin 1–6. Alue kuuluu eteläboreaaliseen kasvillisuusvyöhykkeeseen. Metsätyypeistä tavallisin on tuore kangas, joten tyypillisimmät aluskasvillisuuden muodostajat ovat mustikka ja erilaiset sammalet (valtaosaksi seinä- ja kerrossammal). Lehtoja löytyy sieltä täältä, ja niissä voi harvoin kasvaa metsälehmusta ja usein joitakin kevätkukkijoita, kuten valkovuokkoa ja keltavuokkoa.

Harjuniityn A-alueella tuore kangasmetsä oli tyypillisin metsätyyppi, kuusivaltainen, jossa sekapuustona oli harvakseltaan mäntyjä ja enemmän koivuja. Haapoja oli lähinnä metsien reunaosissa, jossa oli enemmän valoisuutta. Avoimilla ja valoisilla paikoilla jotkut haavat olivat kasvaneet isoiksi, jopa jättimäisiksi. Niitä oli pääasiassa yksittäin tai muutaman kappaleen ryhminä. Soistuneita metsiä oli vähemmän. Selvitysalueella luonnehti runsas kivikkoisuus, joiden seassa oli välillä isojakin siirtolohkareita. Lahopuustoa oli ylimalkaan melko niukasti, lähinnä koivuvaltaista.

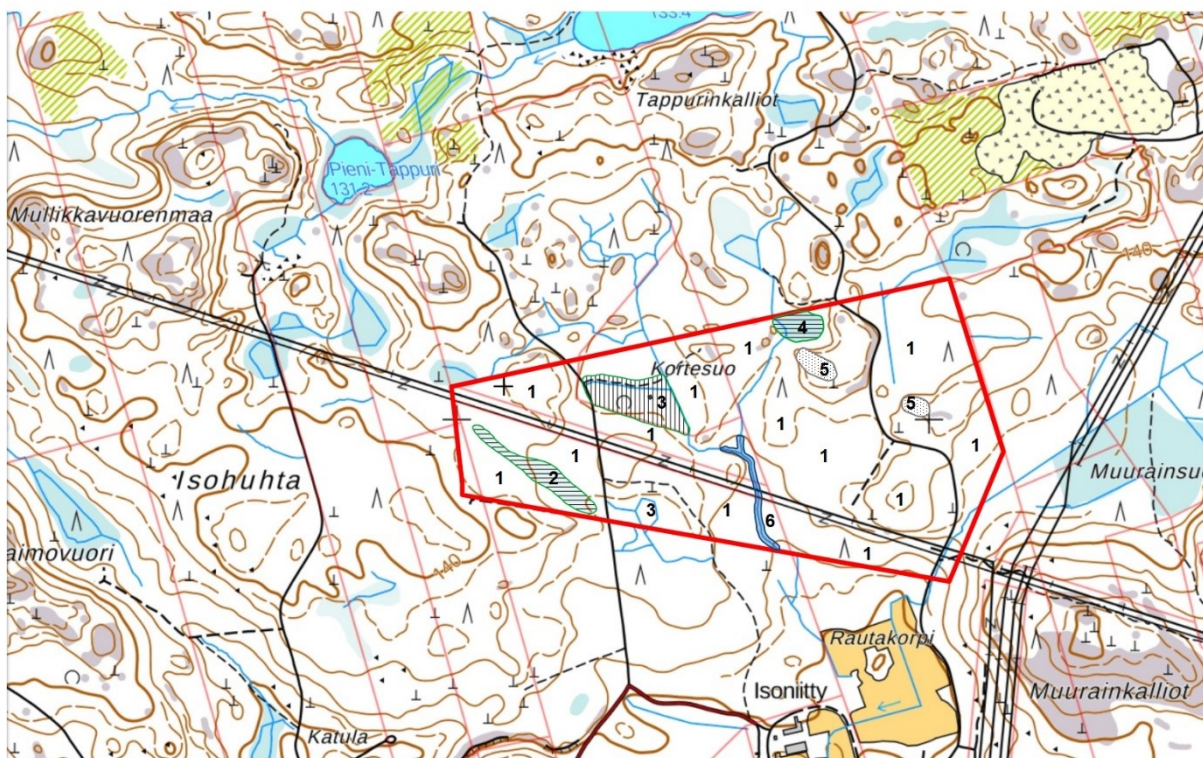
Kasvillisuuskuviot on luonnehdittu numeroin seuraavasti:

1. Tuore kangasmetsä, valtalaji kuusi-mustikka. Sekapuustona koivuja ja harvakseltaan mäntyjä ja haapoja, hyvin kivikkoista. Suurin osa koko A-alueesta kuului tyyppiin 1.
2. Korpimainen juotti
3. Koivuvaltainen, metsittynyt niitty
4. Avoin, lähes puuton, matalaa närettä kasvava maastolaikku, harvakseltaan isoja koivuja, pari isoa haapaa.
5. Mäntyvaltainen kallio, puolukkatyyppi, osaksi poronjäkäälävaltainen
6. Luonnontilainen metsälain mukainen puro

Vapaaehtoisen metsiensuojeluohjelman METSON elinympäristöjä en hahmottanut A-alueelta.

Ainoa metsälain mukainen luontokohde oli puro (kuva 4.), joka kulki pohjois- eteläsuunnassa alueen halki. Sekin oli tiettyä osiltaan raivattu eli ei siis pelkästään luonnontilainen.

Metsälain 10 §:n perusteella suojeltuja erityisen arvokkaita elinympäristöjä ja niiden ominaispiirteitä ovat mm lähteiden, purojen ja pysyvän vedenjuoksu-uoman muodostavien norojen sekä enintään 0,5 hehtaarin suuruisten lampien välittömät lähiympäristöt, joiden ominaispiirteitä ovat veden läheisyydestä ja puu- ja pensaskerroksesta johtuvat erityiset kasvuolosuhteet ja pienilmasto. Numero 6. vastaa tällaista luonnonympäristöä. Puro on rajattuna vain luonnonmukaisilta osiltaan (ks. kartta 7.).

Kartta 7. Luontotyytit selvitysalueella A. Numeroiden selitykset edellisellä sivulla.

Kuva 3. Lahopuustoa kääpineen (kuvassa pötkelökääpä, vasemmalla ja kantokääpä ja taulakääpä oikealla.).

Kuva 4. Luonnontilainen puro A-alueen keskivaiheilla (luontotyyppi numero 6.).

Kuva 5. *Alue on hyvin kivikkoista ja siellä on myös isoja, sammaloituneita siirtolohkareita, joiden päällä kasvoi myös kallioimarteita.*

Kuva 6. Kapea korpijuotti korpikaislakasvustoineen oli A-alueen länsiosassa (luontotyyppi numero 2).

8. Kirjallisuus

Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.), 2019: Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki. 704 s.

Kontula, T., Raunio, A., Lehikoinen, A., Heilala, T., Kolu, S., Liukko, U.-M., Rytteri, T., Teeriaho, J. 2021: Pirkanmaan uhanalaiset lajit ja luontotyypit. – Suomen ympäristökeskuksen raportteja 20: 207 s.

Kosonen, L. 2021: Nokian uhanalaiset kasvilajit – nykytilan inventointi v. 2021. – Nokian kaupunki, 39 ss.

Kosonen, L., Rintamäki, P., Seppälä, P., Geiger, C. 2016: Pirkanmaan linnusto. – Pirkanmaan lintutieteellinen yhdistys, 528 s. Tampere.

Linkola, P. 1967: Pohjantikan, *Picoides tridactylus*, pesimisestä kanahaukan, *Accipiter gentilis*, naapuruudessa. – Ornis Fennica 44: 21–24.

Väisänen, R. A. & Lehikoinen, A. 2013: Suomen maalinnuston pesimäkannan vaihtelut vuosina

1975–2012. - Linnut-vuosikirja 2012: 62–81.

Kansikuva: Kämmeköiden heimoon kuuluva valkolehdokki (*Platanthera latifolia*) on Harjuniityn alueen ainoa rauhoitettu kasvilaji. Kuva: Lasse Kosonen.

